

Role zemědělců a zemědělství při řešení tří
planetárních krizí: klima, biodiverzita, znečištění.

Jiří Lehejček, MŽP

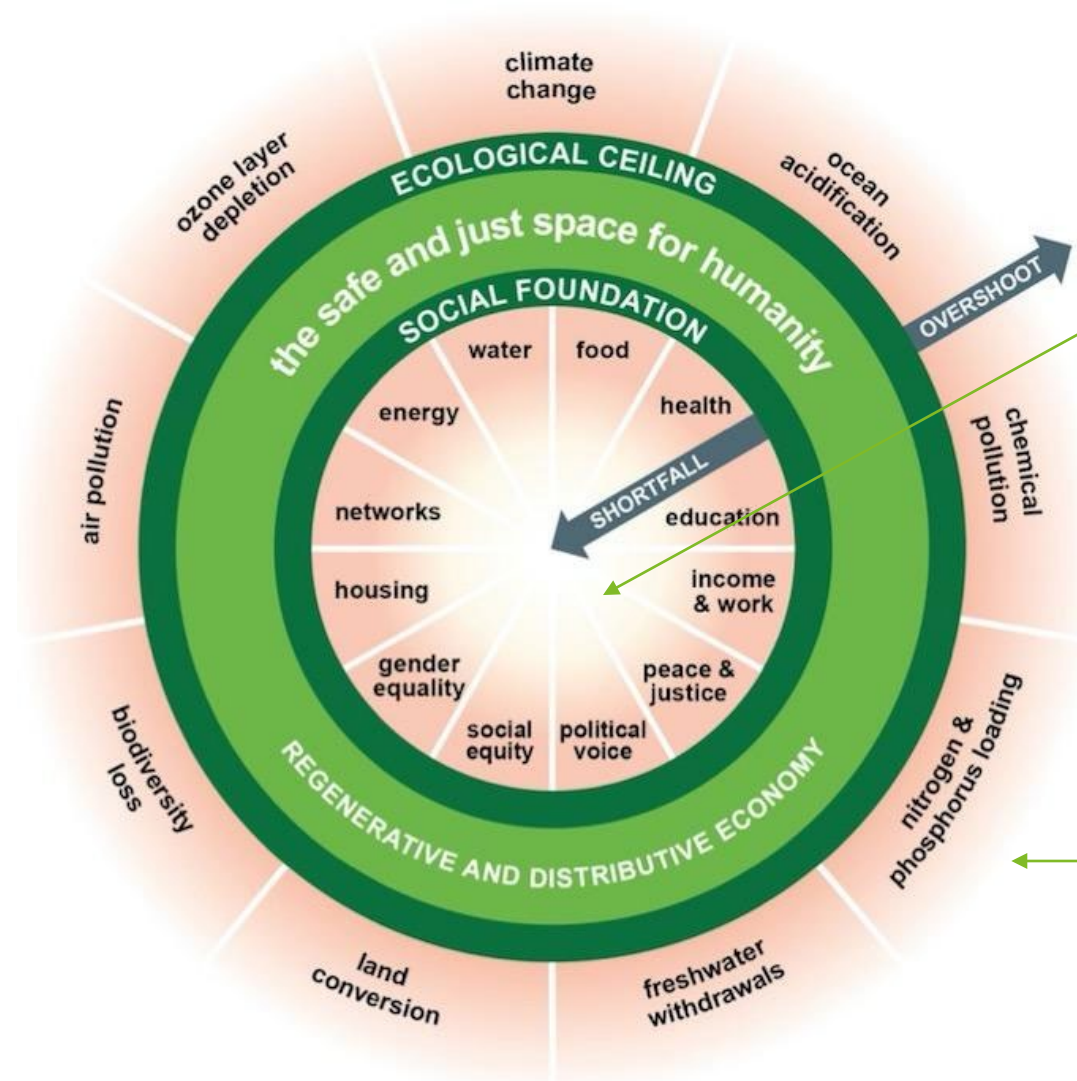
Techagro Brno, 8. 3. 2024

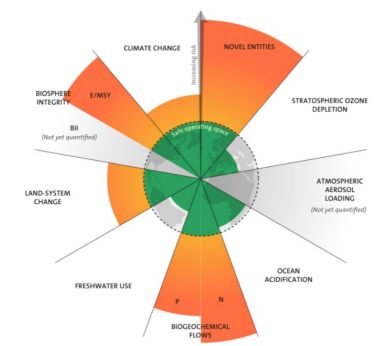
Ministerstvo životního prostředí

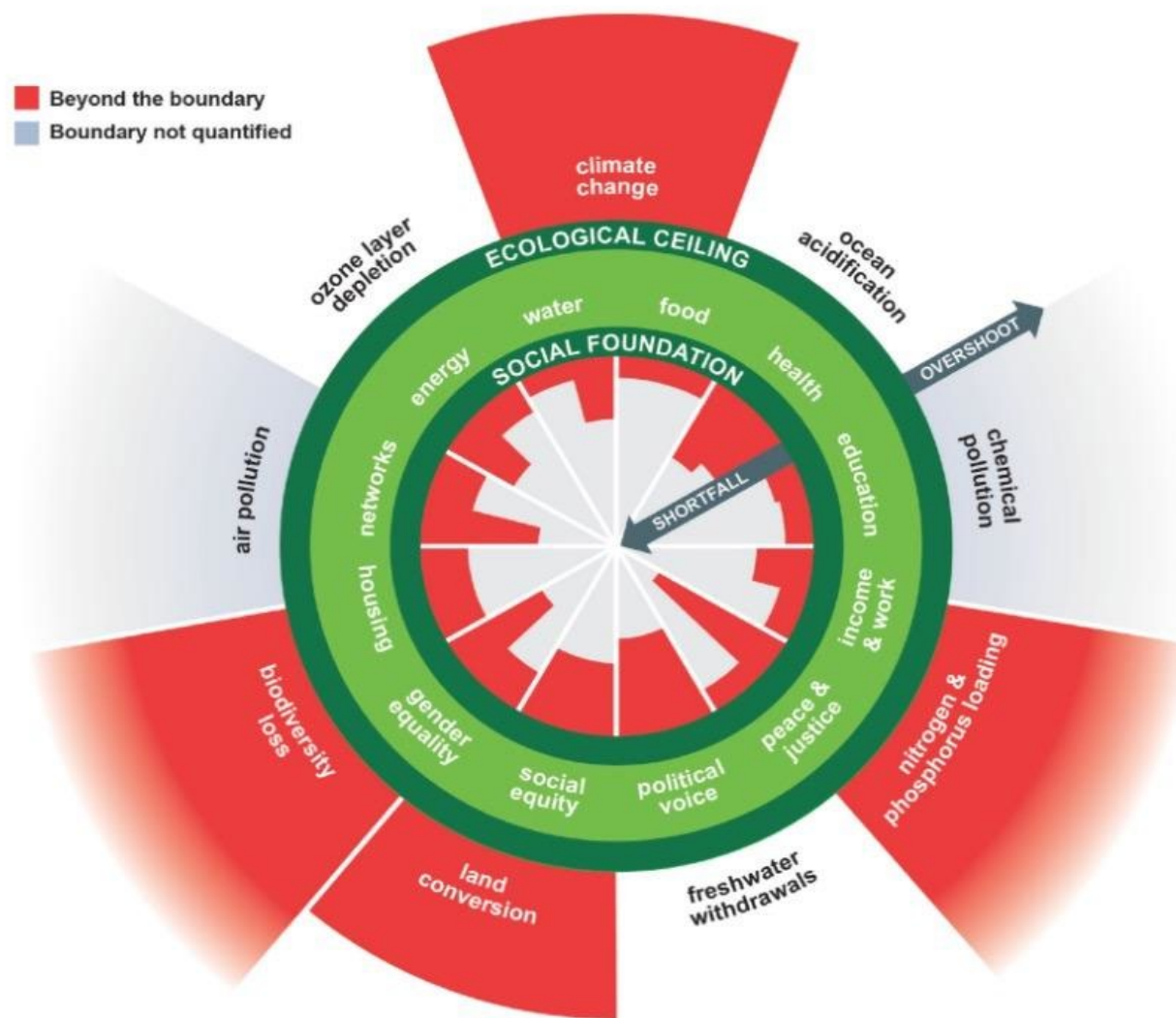
Kompas prosperity lidstva (aneb už nás není milion ani miliarda..)

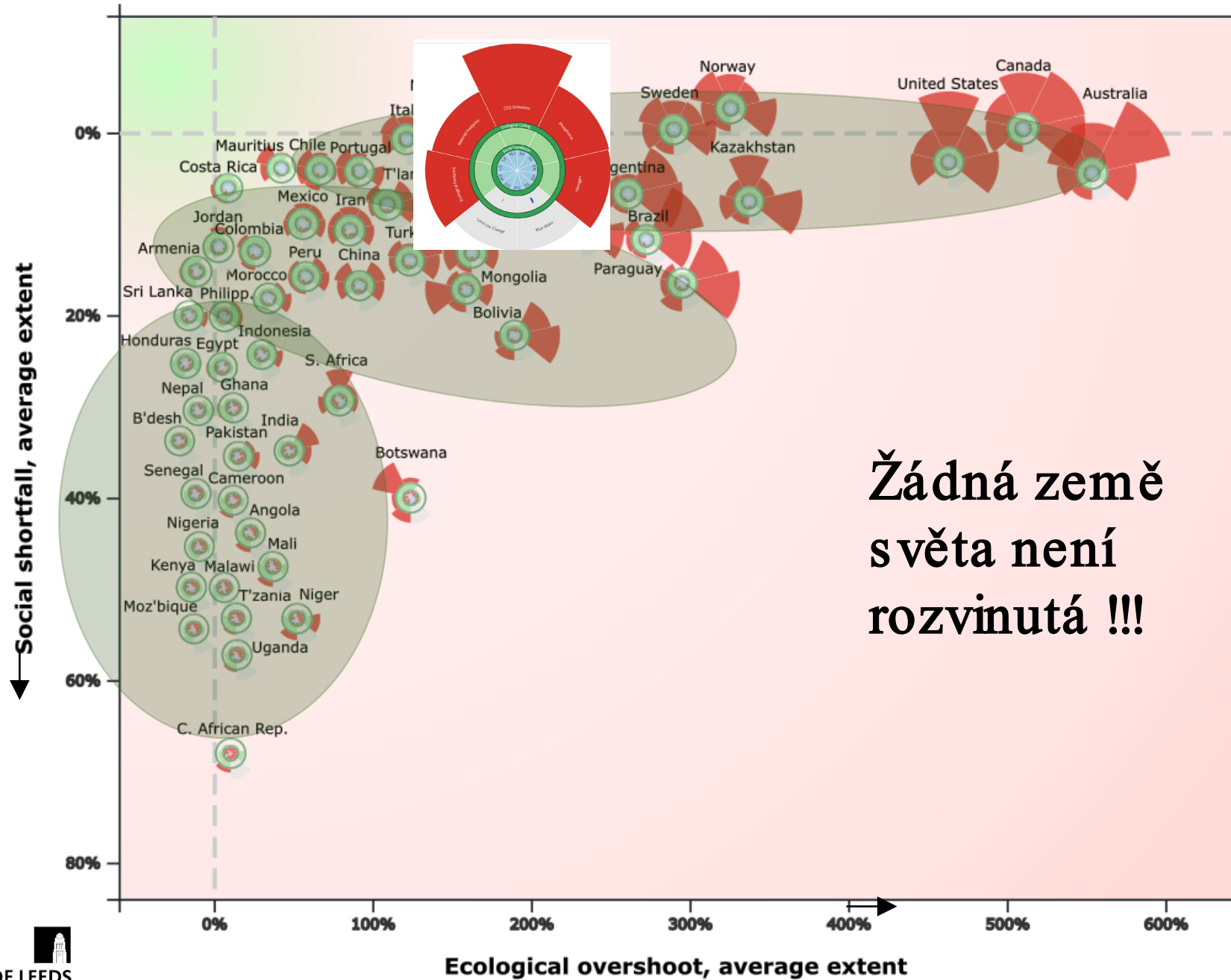

Planetary boundaries

3 planetární krize: klimatická, biodiverzita, znečištění

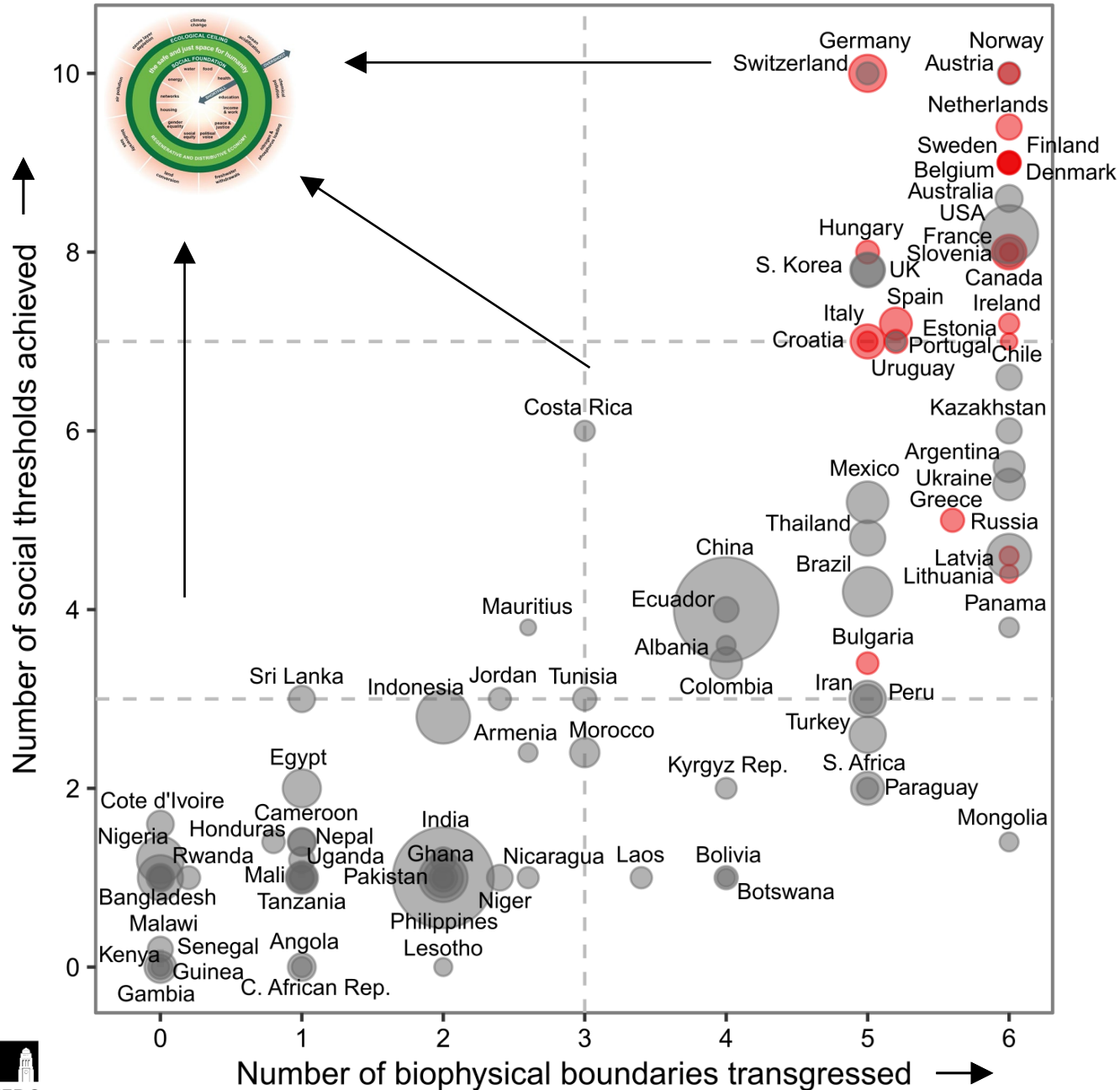

goodlife.leeds.ac.uk

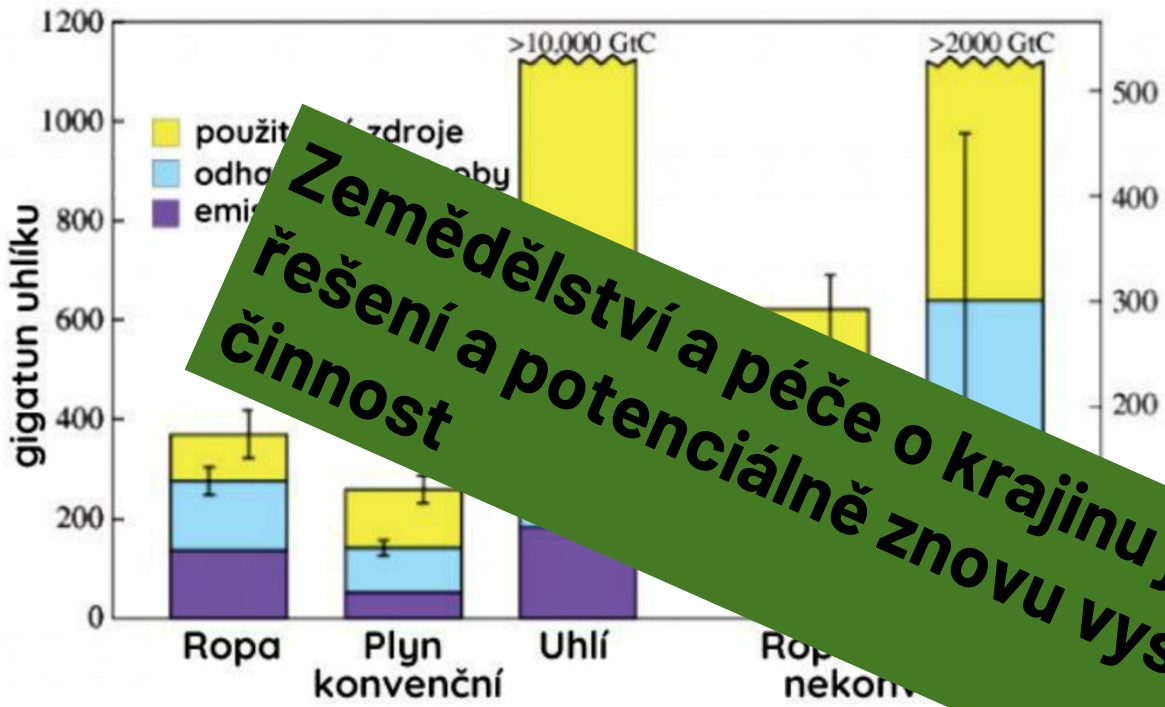

Humanity's sweet spot

goodlife.leeds.ac.uk

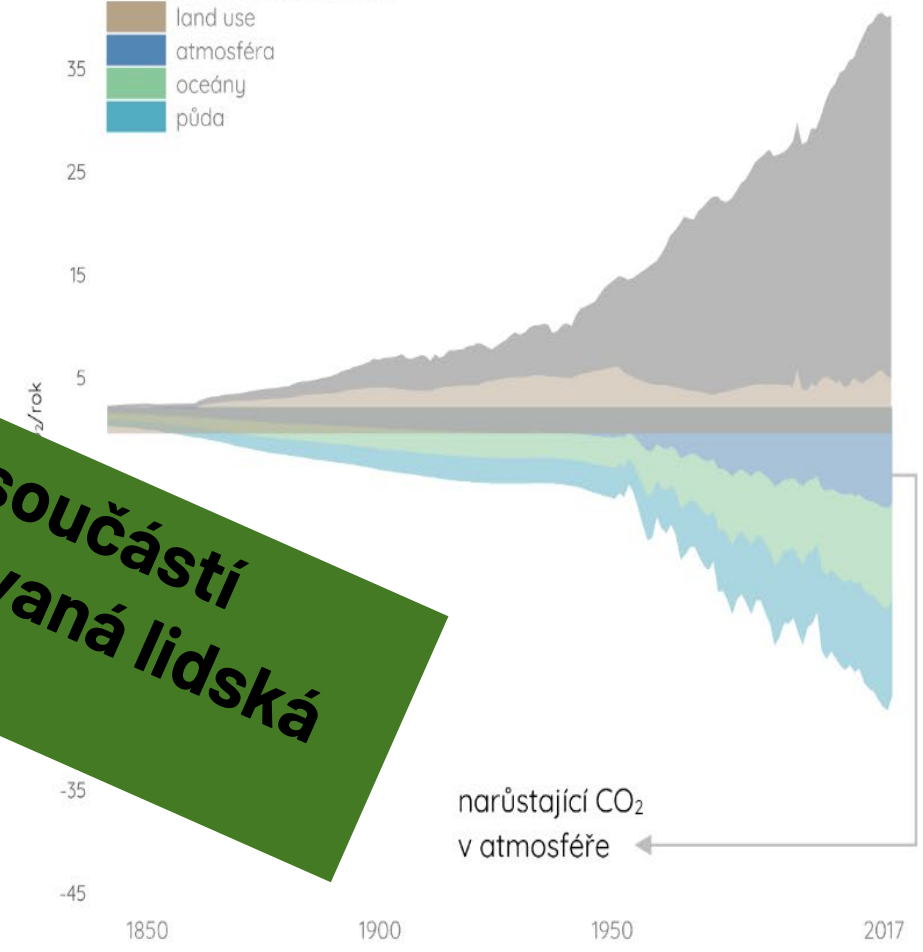

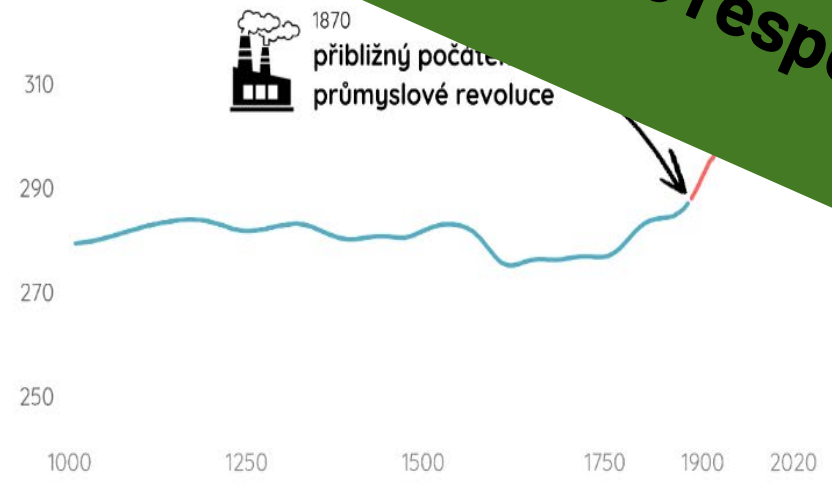
rolu
nů.

Víme, kolik CO₂ jsme emitovali a zároveň víme, že pouze 50 % tohoto množství se nachází v atmosféře.

Globální rozpočet uhlíku

Zemědělství a péče o krajinu jsou klíčovou součástí řešení a potenciálně znovu vysoce respektovaná lidská činnost

www.czechglobe.cz

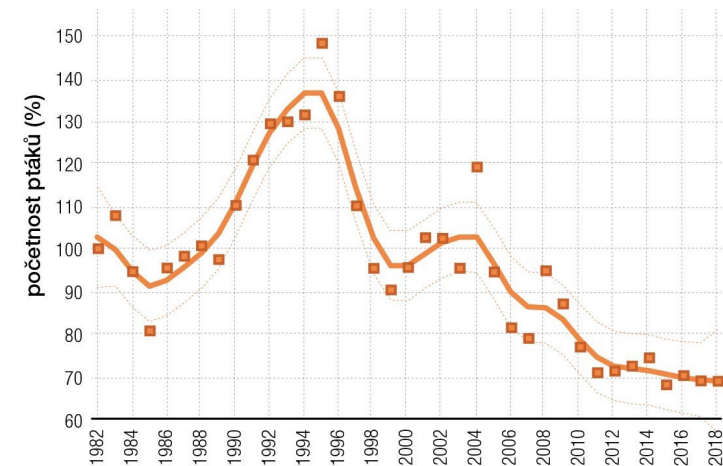
Zdroj: Low Dome, Etheridge D M ; Steele L P ; Langenfelds R L ; Francey R J ; Barnola J M ; Morgan V I ; NOAA

Zdroj: Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

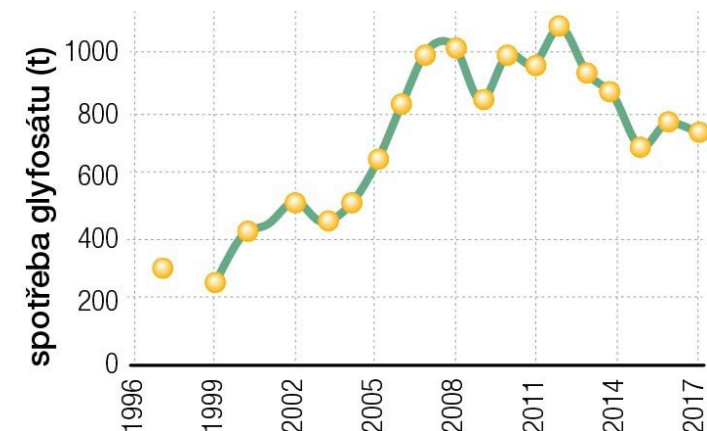
A co na to Češi (a jejich krajina?)

- **Retenční schopnost** půdy 53 % svého potenciálu (400 l)
- **Biodiverzita** téměř všech řádů trvale klesá
- **Eroze** je ohrožena většina české půdy
- **Zhutněno** je 45 % české půdy
- 96 %, resp. 75 % monitorovaných podzemních vrtů vykazuje **nadlimitní koncentrace syntetických pesticidů, léčiv nebo hnojiv** ve vodě

- **Degradace výrobních prostředků (půda a voda) a přirozených funkcí krajiny**

Zdroj: ČSO

Zdroj: ÚKZUZ

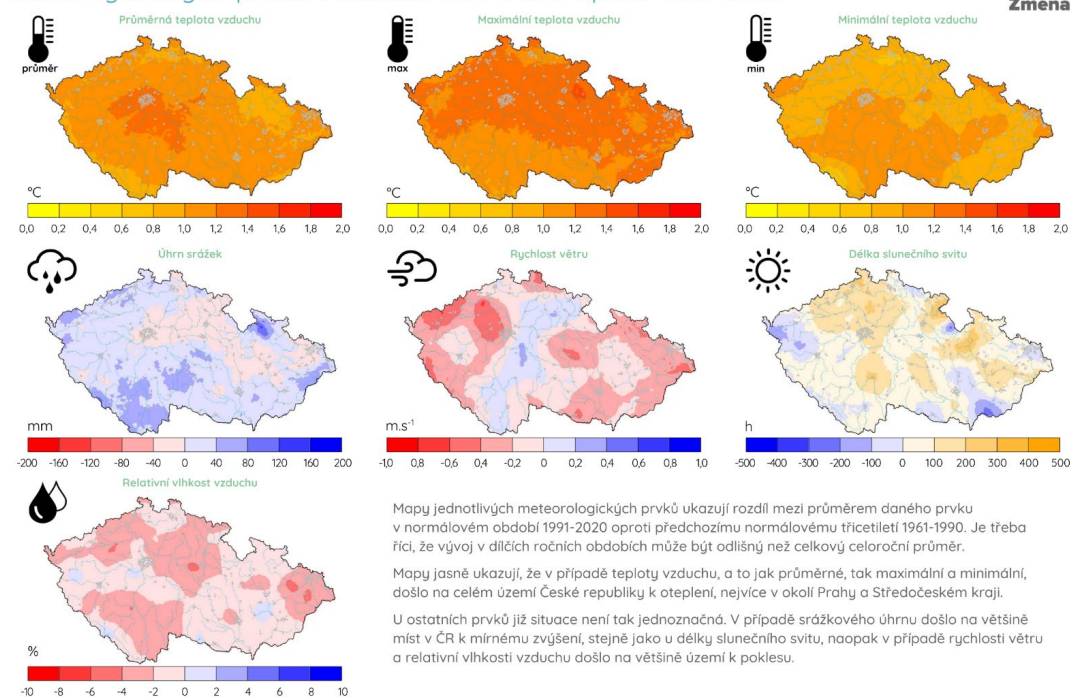
A do toho nám nepřejí okolnosti...

- Stejně vody, ale méně deštivých dní = rychlejší odtok
- Stejně vody, ale teplejší léta = vyšší evapotranspirace

- **K tomu ta kolektivizace...**

- Největší půdní bloky v EU (s SK)
- 4 000 km alejí
- 3 600 ha rozptýlené zeleně
- 49 000 km okrajů parcel

Dlouhodobý vývoj podnebí v České republice rozdíl vybraných prvků v období 1991-2020 oproti 1961-1990

Zemědělství a péče o krajinu jsou klíčovou součástí řešení **všech 3 krizí** a potenciálně znovu **vysoce respektovaná lidská činnost**

- **Klimatická:** uhlík v půdě je bezpečně uložený uhlík (LULUCF)
- **Biodiverzita:** kde jinde než ve volné krajině má potenciál růst nelze vytloukat klín klínem (krajinné prvky, snižování aplikace POR, přírodě blízká opatření (sovy...), neproduktivní plochy)
 - (stav krajiny nesmí být rukojmím produkce a „levných“ potravin)
- **Znečištění:** viz výše, spojené nádoby s biodiverzitou

-
-
- **Adaptace:** zemědělská krajina ochraňující nikoli jako hrozba

Nature Restoration Law a zemědělství

Východiska pro implementaci NRL

- Důraz v NRL na závislost odvětví zemědělství na dobrém stavu ekosystémů – prokazatelně zlepšit stav dle sledovaných indikátorů (nikoli jen přispět ke zlepšení).
- Na podzim roku 2022 schválen vládou a následně Evropskou komisí Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027.
- V letech 2026-2027 předloží členské státy Evropské komisi k posouzení národní plány obnovy přírody.
- Přípravu Strategického plánu SZP na období 2028+ a národního plánu obnovy přírody nutno provázat.

Nature Restoration Law a zemědělství

Ukazatele zvláště důležité pro obnovu agroekosystémů

Požadavek NRL: Členské státy dosáhnou na vnitrostátní úrovni vzrůstajícího trendu u každého z následujících ukazatelů:

- stav populací opylovačů;
- index lučních motýlů;
- zásoby organického uhlíku v orných minerálních půdách;
- podíl zemědělské půdy s krajinnými prvky s vysokou rozmanitostí;
- index běžných druhů polních ptáků.

Pro každý z ukazatelů stanoví členské státy nejpozději do roku 2030 uspokojivou úroveň (kvantifikace cílových hodnot).

Požadavek NRL: Společný index polních ptáků na vnitrostátní úrovni dosáhne v případě ČR úrovně 110 do roku 2030, 120 do roku 2040 a 130 do roku 2050.

Děkuji za pozornost

Ministerstvo životního prostředí

@mzpcr

@ministerstvo_zp

Ministerstvo životního prostředí

@ministerstvozivotnihoprostredi

Ekonomické a legislativní motivační nástroje pro péči o zemědělskou krajinu

Operační program životní prostředí 2021–2027

Vybraná podporovaná opatření SC 1.3 Podpora přizpůsobení se změně klimatu, prevence rizika katastrof a odolnosti vůči nim s přihlédnutím k ekosystémovým přístupům (4,3 mld. Kč)

- tvorba nových a obnova stávajících přírodně blízkých vodních prvků v krajině
- tvorba nových a obnova stávajících vegetačních prvků a struktur, včetně opatření proti vodní a větrné erozi
- zavádění půdoochranných technologií
- odstranění či eliminace negativních funkcí odvodňovacích zařízení v krajině - meliorace

Vybraná podporovaná opatření SC 1.6 Posilování ochrany a zachování přírody, biologické rozmanitosti a zelené infrastruktury, a to i v městských oblastech, a snižování všech forem znečištění (3,4 mld. Kč)

- péče o přírodní stanoviště a druhy, opatření na podporu ohrožených druhů
- předcházení, minimalizace a náprava škod způsobených vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů (zejm. investice do preventivních opatření)

Operační program životní prostředí 2021–2027

- minimální výše realizačních způsobilých výdajů u většiny opatření činí 250 000 Kč (bez DPH)
- výše podpory v rozmezí 20–100 % dle typu opatření
- **zjednodušené metody vykazování (ZMV) u projektů do 200 000 eur – příjemcem žádostí AOPK ČR, výzvy:**
 - na podporu biodiverzity (SC 1.6) od 1. listopadu 2023 do 30. dubna 2024
 - na podporu přírodě blízkých opatření v krajině (SC 1.3) od 1. listopadu 2023 do 30. dubna 2024
- **mimo ZMV – příjemcem žádostí SFŽP, výzvy:**
 - na podporu přírodě blízkých opatření v krajině (SC 1.3) od července 2023 do 26. dubna 2024
 - na podporu odstranění odvodňovacích zařízení (SC 1.3) do 4. ledna
 - na podporu předcházení škod způsobených vlkem apod. (SC 1.6) do 31. srpna 2024
 - na zavádění půdoochranných technologií (SC 1.3) bude vyhlášena v dubnu 2024

Program péče o krajinu – podprogram A

Podprogram A pro péči o zvláště chráněná území – možnost uzavřít tzv. managementovou dohodu mezi vlastníkem/ nájemcem pozemku a AOPK ČR (dohoda může být víceletá)

Vybraná podporovaná opatření

- péče o přírodní a přírodě blízké biotopy v zájmu ochrany přírody (tj. nad rámec běžné údržby) - šetrná seč, pastva, likvidace náletu apod.
- vytváření krajinných prvků
- péče o krajinné prvky

Lze kombinovat s plošnými zemědělskými podporami - jen jako nadstavba k závazkům ze zemědělských podpor (za překrývající se části opatření se provede odpočet).

Program péče o krajinu – podprogram B

- Max. výše dotace 250 000,-Kč / projekt, až 100% podpora
- Výzva pro příjem žádostí je vyhlášována zpravidla každý rok v únoru
- Žádost může podávat široký okruh žadatelů, např. fyzické a právnické osoby, spolky, města, obce apod.

Předměty podpory:

- Péče o přírodní a přírodě blízké biotopy a biotopy druhů uvedených v červených seznamech nebo pro podporu uvedených druhů ve volné krajině – chráněné druh jsou zlatý důl ☺
- Péče o krajinné prvky
- Vytváření krajinných prvků

Podporovaná opatření:

- Seč nebo pastva travních porostů
- Odstranění dřevinného náletu
- Tvorba a obnova tůní, mokřadů, vodních ploch
- Likvidace invazních a expanzivních druhů rostlin a živočichů
- Péče o významné a památné stromy
- Výsadba nelesní zeleně (solitérní stromy, liniové a skupinové výsadby, remízy) a založení travního porostu

Národní plán obnovy – Podpora přirozených funkcí krajiny na období 2022-2025

Národní program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny dočasně financován prostřednictvím evropského Nástroje pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility - RRF)

- až 100% výše podpory
- příjemcem žádostí je AOPK ČR
- výzvy vyhlašovány každoročně

Vybraná podporovaná opatření

- tvorba a obnova ekostabilizačních prvků v krajině (např. remízy, meze, zasakovací pásy, průlehy apod.)
- likvidace invazních druhů
- tvorba a obnova mokřadů a tůní
- výsadba dřev mimo les

Národní program Životní prostředí

Využití a zpracování biologicky rozložitelného odpadu

Výzva vyhlášena na období 1.9.2023 - 1.5.2024, alokace 1,6 mld. Kč

Aktivita A (míra podpory 60 %)

- pořízení techniky potřebné pro aplikaci kompostu na ornou půdu pro zemědělské podniky/ podnikatele

Aktivita B (míra podpory 70 %)

- pořízení techniky potřebné pro aplikaci kompostu (digestátu či fugátu) na ornou půdu pro provozovatele kompostáren a BPS

Aktivita C (míra podpory 70 %)

- intenzifikace a modernizace stávajících kompostáren
- výstavba, nových komunitních kompostáren či kompostáren
- výstavba, intenzifikace a modernizace úpravy digestátu z odpadových BPS, před zapravením do orné půdy

Národní program Životní prostředí

Omezení výskytu hraboše polního

Na základě dohody resortů ŽP a zemědělství je v rámci NPŽP poskytována dotace na environmentálně šetrnou aplikaci rodenticidů (aplikace do nor) v oblastech kalamitního výskytu hraboše dle údajů ÚKZÚZ.

- výzva vyhlášena na období 16. 10. 2023 - 31. 1. 2024, s alokací 20 mil. Kč
- výše příspěvku činí 500 Kč na každý započatý hektar aplikované plochy
- po ukončení realizace projektu na dotčených pozemcích má žadatel povinnost **provést preventivní opatření (podpora přirozených nepřátel hraboše polního – údržba remízků, křovinných pásů a stromořadí a umístování berliček pro dravé ptáky). Rozsah preventivních opatření s termínem realizace uvede žadatel v žádosti.**
- A co sovy, mají si kde hrát...?

Náhrada újmy za ztížení zemědělského hospodaření

- Náhrada újmy vzniklé v důsledku omezení vyplývajícího z části třetí až páté zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění,
- újma musí být prokazatelná,
- příjemcem pouze vlastník nebo nájemce (pachtýř) pozemku,
- způsob určení výše újmy pro zemědělské pozemky stanoven vyhláškou č. 432/2005 Sb. – novelizována od 1. 1. 2023
 - ✓ většina omezení kompenzována formou sazeb/ha uveřejněných ve Věstníku MŽP,
 - ✓ **nově upravené náhradové tituly:**

Hraboš - náhrada újmy v důsledku vyloučení aplikace rodenticidů v oblastech kalamitního výskytu hraboše z důvodu ochrany přírody (v případě aplikace do nor podpora z NPŽP).
Sazba dle míry poškození porostu až 20 000 Kč/ha;

Vlk – náhrada za ztížení pastvy v oblastech opakovaného výskytu vlka. Ovce a kozy – sazba v závislosti na výměře pastvin, čím menší výměra, tím vyšší jednotková sazba, min. 4 900 Kč/ha.
Ostatní zvířata – individuální stanovení výše újmy.

Zákon o ochraně ZPF

- Úprava definice zemědělského půdního fondu – zohlednění nejen produkční, ale i environmentální hodnoty zemědělské půdy
- Úprava definice zemědělské půdy – tak, aby zahrnovala také krajinné prvky.
 - definice krajinného prvku pro účely zákona o ochraně ZPF bude vycházet z nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle užívatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů
 - nebude třeba půdu pro jejich realizaci odnímat ze ZPF, ani platit odvody za odnětí -> odstranění legislativních limitů na jejich realizaci
- Nový nástroj umožňující prohlášení pozemku za zemědělský půdní fond – možnost pro orgány ochrany ZPF rozhodnout o zařazení pozemku do ZPF.
- Definice zákazu odejmout zemědělskou půdu I. či II. třídy ochrany pro záměry obchodu nebo skladování o rozsahu větším než jeden hektar, a dále zákaz odejmout tyto půdy pro konvenční fotovoltaické elektrárny.

Zákon o ochraně ZPF

- Zvýšení koeficientu třídy ochrany pro výpočet odvodů:
 - o 2 body u půd v I. – II. třídě ochrany
 - o 1 bod u půd ve III. – V. třídě ochrany
- násobení celkové výše odvodů hodnotou x20 u případů legalizace tzv. černých staveb
- Zařazení **agrovoltaiky** mezi nástroje zákona – agrovoltaická výroba elektřiny jako doplňková činnost k zemědělské produkci (snížení nákladů na energie včetně možnosti ovlivnit podmínky pěstování plodin na ploše).
- podmínky realizace agrovoltaiky budou uvedeny v připravované **vyhlášce** o agrovoltaice, kterou společně připravuje MZP a Mze
- **v tuto chvíli je navrhováno umožnit realizaci agrovoltaiky pouze na vybraných druzích kultur – konkrétně vinice, chmelnice a ovocný sad**
- jejich realizace bude dotačně **podporována z Modernizačního fondu**
 - vyhlášení výzev na přelomu roku 2023/2024
 - příjem žádosti pravděpodobně od února/března 2024

Protierozní vyhláška

- primární funkcí je funkce **prevenční** - hospodařit tak, aby nedocházelo k překračování přípustné míry erozního ohrožení
- postavena na principu řešení problematických ploch s opakovanou erozí evidovanou v aplikaci **Monitoring eroze**
- po potvrzené opakované erozi má zemědělec povinnost plánovat své hospodaření v **Protierozní kalkulačce**
- minimalizace byrokratické zátěže pro zemědělské subjekty
- **subjekty pod režimem protierozní vyhlášky nebudou současně kontrolovány SZIF**

DZES 5 u nich splněn fikcí

Spolupráce s MZe

Agroenvironmentálně-klimatická opatření – ošetřování travních porostů

Vymezování vhodných dotačních titulů pro zajištění péče o biologicky cenné travní porosty a spolupráce na nastavení podmínek titulů.

Pilotní implementace titulu Platba na výsledek v CHKO Železné Hory.

Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu

DZES 5 - sladění oblastí erozně ohrožené půdy s protierozní vyhláškou (přípustná ztráta půdy 9 t/ha) od r. 2024 zavedení 3 kategorií erozně ohrožených ploch (MEO1, MEO2 a SEO).

DZES 7 - Omezení maximální souvislé výměry jedné plodiny na 30 ha, a dále v oblastech se silně erozně ohroženou půdou (SEO) na 10 ha.

Celofaremní ekoplatba

Vyčleňování povinného procenta neprodukčních ploch vč. krajinných prvků – otázka, jak započítat do podpory prvky, které byly nově vyčleněny z obhospodařované půdy, přestože jsou situovány na jejím okraji...

Spolupráce s MZe

Řešení problematiky krajinných prvků – průřezově více nástroji

- Na realizaci krajinných prvků je z evropských i národních dotačních programů poskytován příspěvek až do výše 100 % celkových nákladů.
- Krajinné prvky v LPIS (mez, terasa, travnatá údolnice, skupina dřevin, stromořadí, solitérní dřevina, příkop, mokřad a skalka) jsou chráněny prostřednictvím pravidel podmíněnosti před poškozováním a rušením.
- Realizace krajinných prvků se zároveň může pozitivně a trvale promítnout ve snížení erozního ohrožení předmětných půdních bloků v LPIS (s dopadem do plnění požadavků DZES 5 a protierozní vyhlášky).
- Plocha krajinného prvku v LPIS zaevidovaného oprávněnou osobou jako ekologicky významný prvek, je osvobozena od daně z nemovitostí.